

Σοσιαλισμός και ειρήνη

33 χρόνια μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ

«Ειρήνη, χωρίς προσαρτήσεις, χωρίς αρπαγή ξένων εδαφών, χωρίς βίαιη ενσωμάτωση ξένων λαών κι εθνοτήτων, χωρίς επανορθώσεις»!

Αυτό ήταν το όραμα του Σοβιετικού κράτους από την ημέρα της γέννησής του.

Συμπληρώθηκαν ήδη 33 χρόνια από, ίσως το τραγικότερο, γεγονός στη σύγχρονη ανθρώπινη ιστορία, την υποστολή της κόκκινης σημαίας στο το Κρεμλίνο και την ολοκλήρωση της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης, την αντεπαναστατική ανατροπή του σοσιαλισμού και την παλινόρθωση του καπιταλιστικού συστήματος.

Θυμόμαστε τις βαρύγδουπες, αντιεπιστημονικές προβλέψεις των, διαφόρων αποχρώσεων, απολογητών του καπιταλισμού και των ιδεολογικών του θεραπεινίδων ομορτοουνιστών παλιάς και νέας κοπής. Και τι δεν μας είχαν πει τότε! Ότι για την ανθρωπότητα ανέτελλε τάχα μία καινούργια εποχή ειρήνης και ευημερίας για τους λαούς, ότι ήρθε το τέλος της ιστορίας. Το τέλος, σύμφωνα με αυτούς τους ιδεολογικούς μάγους και «σαμάνους» του καπιταλισμού, ήταν το έσχατο σημείο της ιδεολογικής εξέλιξης του ανθρώπου και η νέα αρχή η οικουμενοποίηση κι απόλυτη κυριαρχία της δυτικής, φιλελεύθερης δημοκρατίας ως την οριστική μορφή της διακυβέρνησης της ανθρώπινης κοινωνίας.

Μόνο που στα τριάντα τρία αυτά χρόνια όχι μόνο δεν ήρθε η ευημερία για τους λαούς αλλά η ανθρωπότητα βιώνει με τον πλέον τραγικό κι επώδυνο τρόπο τα ανυπέρβλητα αδιέξοδα του συστήματος της εκμετάλλευσης, αδιέξοδα που οδηγούν σε νέους και νέους πολέμους, επεμβάσεις και ανατροπές μη αρεστών – βολικών τους καθεστώτων, σε ατελείωτα караβάνια προσφύγων. Η «νέα εποχή», όπως φάνηκε πολύ γρήγορα, δεν ήταν και τόσο νέα. Η απειλή χρήσης βίας κι ο πόλεμος, ως μέσω λύσης των διαφορών των κεφαλαιοκρατών και επιβολής των συμφερόντων τους, επανήλθε πολύ γρήγορα και στην ευρωπαϊκή ήπειρο.

Μισό αιώνα σχεδόν μετά τη λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου η Γιουγκοσλαβία, για σχεδόν μία δεκαετία, σπαράχτηκε από εμφύλιες συγκρούσεις που οδήγησαν τελικά, μετά και το βρώμικο πόλεμο του ΝΑΤΟ του 1999, στην οριστική διάλυσή της. Όλα αυτά βεβαίως έγιναν με τις γνωστές αποφάσεις της Ε.Ε. του 1992 και την πολιτική και στρατιωτική επέμβαση των ΗΠΑ, του ΝΑΤΟ και της ίδιας της Ε.Ε.

Αλλά μήπως το ίδιο δεν έγινε και στην επικράτεια της διαλυμένης πια ΕΣΣΔ; Στην Τσετσενία, στην Υπερδνειστερία, στον Καύκασο μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν, μεταξύ Ρωσσίας και Γεωργίας. Για να φτάσουμε στη μεγαλύτερη και πιο αιματηρή σύγκρουση σήμερα μεταξύ Ουκρανίας και Ρωσσίας, που κρατάει σχεδόν τρία χρόνια με αμέτρητα θύματα και απώλειες και για τους δύο λαούς.

Κοινό χαρακτηριστικό αυτών των πολέμων είναι ότι γεννήθηκαν πάνω στα συντρίμια της αντεπανάστασης, της ανατροπής του σοσιαλισμού και της καπιταλιστικής παλινόρθωσης. Έχουν τον ίδιο παρονομαστή, τα κέρδη των μεγάλων μονοπωλιακών ομίλων κι έχουν το ίδιο τίμημα, τις ζωές και τη φτώχεια των λαών, των απλών ανθρώπων, την καταστροφή χωρών, τον ξεριζωμό και την προσφυγιά. Λαοί, που για πολλές δεκαετίες στις συνθήκες του σοσιαλισμού έζησαν αδελφωμένοι, στις καινούργιες καπιταλιστικές συνθήκες οδηγήθηκαν σε αδελφοκτόνους πολέμους από τις αστικές τάξεις των χωρών τους.

Αναμφισβήτητη απόδειξη της σχέσης των κομμουνιστών και των χωρών του σοσιαλισμού με τον αγώνα για ειρήνη αποτελεί το ιστορικό γεγονός, ότι το Πρώτο Διάταγμα της Σοβιετικής εξουσίας, που ψηφίστηκε την επόμενη μέρα της Μεγάλης Οκτωβριανής Σοσιαλιστικής Επανάστασης, είναι το Διάταγμα για την Ειρήνη, γραμμένο από τον ίδιο τον Λένιν, το οποίο ανέφερε: *«Η εργατο-αγροτική κυβέρνηση, βγαλμένη από την επανάσταση της 24-25 του Οκτώβρη και στηριγμένη στα Σοβιέτ των εργατών, στρατιωτών και αγροτών βουλευτών, προτείνει σε όλους τους εμπόλεμους λαούς και στις κυβερνήσεις τους να αρχίσουν αμέσως διαπραγματεύσεις, για μια δίκαιη δημοκρατική ειρήνη. Δίκαιη ή δημοκρατική ειρήνη, που την ποθεί ολόψυχα η συντριπτική πλειοψηφία των εξαντλημένων, βασανισμένων και τυραννισμένων από τον πόλεμο εργατών και εργαζομένων τάξεων όλων των εμπόλεμων χωρών – ειρήνη, που οι Ρώσσοι εργάτες και αγρότες την απαιτούσαν με τον πιο κατηγορηματικό και επίμονο τρόπο ύστερα από την ανατροπή της τσαρικής μοναρχίας – τέτοια ειρήνη η κυβέρνηση θεωρεί την άμεση ειρήνη, χωρίς προσαρτήσεις (δηλαδή χωρίς αρπαγή ξένων εδαφών, χωρίς βίαιη ενσωμάτωση ξένων εθνοτήτων) και χωρίς επανορθώσεις...»*.

Συχνά αναφερόμαστε στην τεράστια συμβολή της ΕΣΣΔ, του στρατοπέδου των σοσιαλιστικών χωρών και του Συμφώνου της Βαρσοβίας στον αγώνα ενάντια στους ιμπεριαλιστικούς πολέμους και για τη διαφύλαξη της ειρήνης. Είναι ένα πολυπαραγοντικό θέμα, που η ολόπλευρη εξέτασή του απαιτεί μία ευρύτερη συζήτηση. Στο παρών άρθρο θα περιοριστούμε στην σύντομη παρουσίαση των προσπαθειών που κατέβαλλε το Σοβιετικό κράτος στην κατεύθυνση αυτή στους διεθνείς οργανισμούς, όπου συμμετείχε.

Παρουσιάζοντας την πολιτική της σοβιετικής ηγεσίας, από τις πρώτες κιόλας μέρες μετά την επανάσταση, μετά από την ιμπεριαλιστική επέμβαση των 14 ιμπεριαλιστικών κρατών το 1918 στη Σοβιετική Ρωσία και τον εμφύλιο πόλεμο που αυτή προκάλεσε, είναι πολύ χρήσιμο να παρακολουθήσουμε την παρουσία και τις σχέσεις που το σοβιετικό κράτος ανέπτυξε με τους δύο κορυφαίους διεθνείς οργανισμούς, την Κοινωνία των Εθνών (ΚΤΕ) προπολεμικά και τον ΟΗΕ μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου οι νικητήριες χώρες, στην προσπάθειά τους να διασφαλίσουν τη δική τους διεθνή τάξη, για να συνεχίσουν το μοίρασμα

εδαφών και αγορών προς όφελός τους, καθώς και για να εμποδίσουν την ανάπτυξη του παγκόσμιου επαναστατικού κινήματος κάτω από την αίγλη που ασκούσε στους εργαζόμενους και τους λαούς όλου του κόσμου η νεαρή Σοβιετική Ρωσία, ίδρυσαν το 1920 την ΚτΕ, η οποία, όπως κι όλες οι ιμπεριαλιστικές ενώσεις διαχρονικά, διακήρυττε υποκριτικά τη δήθεν θέλησή της για τη διατήρηση της ειρήνης, της ασφάλειας και της επίλυσης τάχα των διαφορών με ειρηνικά και διπλωματικά μέσα.

Η ΚτΕ έδειξε πολύ νωρίς τις πραγματικές της διαθέσεις έναντι της Σοβιετικής Δημοκρατίας, υποστηρίζοντας τις απροκάλυπτες ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις και την κατάπνιξη της επανάστασης των μπολσεβίκων. Έχοντας καθαρή αντίληψη αυτών των επιδιώξεων ο Λένιν, στο Πρόγραμμα του ΚΚΡ(μπ), έγραφε συγκεκριμένα: *«Η αυξανόμενη πίεση από μέρους του προλεταριάτου, και ιδιαίτερα οι νίκες του σε μερικές χώρες, δυναμώνουν την αντίσταση των εκμεταλλευτών και προκαλούν από την πλευρά τους τη δημιουργία νέας μορφής διεθνής ένωσης των καπιταλιστών που, οργανώνοντας σε παγκόσμια κλίμακα τη συστηματική εκμετάλλευση όλων των λαών της γης, κατευθύνουν τις βασικές τους προσπάθειες στην άμεση κατάπνιξη των επαναστατικών κινήματων του προλεταριάτου όλων των χωρών».*

Η Σοβιετική Ρωσία καθόρισε από νωρίς και με σαφήνεια τη βασική γραμμή των διεθνών της σχέσεων. Από τη μια επεδίωκε τη μεγαλύτερη δυνατή ανάπτυξη εμπορικών, οικονομικών και πολιτικών σχέσεων με τα καπιταλιστικά κράτη με στόχο να σπάσει η απομόνωσή της και η εκ νέου συγκρότηση μετώπου εναντίων της, ενώ από την άλλη έδειχνε τη σταθερή της υποστήριξη στο επαναστατικά κινήματα σ' ολόκληρο τον κόσμο. Ταυτόχρονα, πρόβαλε το στόχο του άμεσου και πλήρους αφοπλισμού.

Στην κατεύθυνση αυτή το 1925 ο Στάλιν, αναφερόμενος στην αύξηση των εξοπλισμών, χαρακτήρισε την ιμπεριαλιστική ειρήνη ως *«ένοπλη ειρήνη»*. Ο Στάλιν επισήμαινε συγκεκριμένα: *«Δεν μπορούμε να ξεχάσουμε τα λόγια του Λένιν, ότι στο έργο της οικοδόμησης πάρα πολλά εξαρτιόνται από το αν θα κατορθώσουμε να καθυστερήσουμε τον πόλεμο με τον κεφαλαιοκρατικό κόσμο που είναι αναπόφευκτος, που όμως μπορούμε να τον καθυστερήσουμε είτε ως τη στιγμή που θα ωριμάσει η προλεταριακή επανάσταση στην Ευρώπη, είτε ως τη στιγμή που θα ωριμάσουν πέρα για πέρα οι ανταποικιακές επαναστάσεις, είτε, τέλος, ως τη στιγμή που οι κεφαλαιοκράτες θα αρπαχτούν μεταξύ τους για το μοίρασμα των αποικιών. Γι' αυτό η διατήρηση ειρηνικών σχέσεων με τις κεφαλαιοκρατικές χώρες είναι για μας επιτακτικό καθήκον».*

Βλέπουμε ότι η σοβιετική ηγεσία από πολύ νωρίς και με σαφήνεια προσδιόρισε τι είδους «ειρήνη» ήταν αυτή που επιβλήθηκε μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και ότι ο ιμπεριαλιστικός κόσμος θα οδηγούνταν νομοτελειακά σε νέο πόλεμο. Παράλληλα η ΕΣΣΔ, μαζί με την επιδίωξη ειρηνικών σχέσεων με τις καπιταλιστικές χώρες,

προωθούσε το στόχο της ανάπτυξης του διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος και των κομμουνιστικών κομμάτων σ' όλο τον κόσμο, των επαναστατικών συνδικάτων, καθώς και του ενιαίου μετώπου των εργατών ενάντια στην επίθεση του κεφαλαίου, για τη στερέωση της φιλίας ανάμεσα στην εργατική τάξη της ΕΣΣΔ και την εργατική τάξη των καπιταλιστικών χωρών, για το δυνάμωμα της συμμαχίας με το απελευθερωτικό κίνημα των αποικιακών και εξαρτημένων χωρών.

Μετά την αποχώρηση της Ιαπωνίας και της Γερμανίας από την ΚτΕ το 1933, ομάδα κρατών-μελών της οργάνωσης απέστειλαν πρόσκληση στην ΕΣΣΔ, για να ενταχθεί σ' αυτόν. Η ΕΣΣΔ επεδίωξε, μέσω της ένταξης, να πετύχει το βασικό καθήκον που είχε θέσει, να εμποδίσει δηλαδή τη διαμόρφωση ενός μπλοκ των ιμπεριαλιστών εναντίον της. Λίγο πριν την ουσιαστική παύση της λειτουργίας της ΚτΕ, το 1939 η ΕΣΣΔ διαγράφηκε από μέλος της γιατί απάντησε στις στρατιωτικές προκλήσεις της Φιλανδίας. Σε εκείνη τη συγκυρία η σοβιετική ηγεσία εκτίμησε πως ο νέος ιμπεριαλιστικός πόλεμος ήταν πλέον γεγονός.

Διαπιστώνουμε ότι σ' αυτήν πρώτη προπολεμική περίοδο η ΕΣΣΔ μπορεί να μην είχε τις δυνάμεις να παρέμβει αποφασιστικά στην κατεύθυνση της αποτροπής του νέου ιμπεριαλιστικού πολέμου, λόγω του συσχετισμού των δυνάμεων και της έλλειψης συμμάχων για κάτι τέτοιο, αλλά αυτό που κατάφερε ήταν να βοηθήσει στη δημιουργία σε πολλές χώρες κομμουνιστικών κομμάτων, που αργότερα κατά τη διάρκεια του πολέμου ηγήθηκαν και σήκωσαν το βάρος της οργάνωσης των μεγάλων αντιστασιακών κινημάτων.

Η αντιφασιστική νίκη των λαών, με μπροστάρη και κύριο αιμοδότη τη Σοβιετική Ένωση και τον ένδοξο Κόκκινο Στρατό, αποτέλεσε καίριο χτύπημα στον ίδιο τον ιμπεριαλισμό. Οι λαοί με νέα ορμή και δύναμη συνέχιζαν τον αγώνα για την εθνική και κοινωνική τους απελευθέρωση, για το γκρέμισμα της αποικιοκρατίας και την ανατροπή του συστήματος της εκμετάλλευσης, εμφανίστηκε το παγκόσμιο σοσιαλιστικό σύστημα.

Το 1945 ιδρύεται ο ΟΗΕ, αναδεικνύοντας μια νέα πραγματικότητα ως προς το διεθνή συσχετισμό των δυνάμεων, με αναβαθμισμένη τη θέση της ΕΣΣΔ. Ο κίνδυνος ωστόσο του πολέμου έπαιρνε άλλες διαστάσεις, λόγω της εμφάνισης των ατομικών όπλων. Το 1945 οι ΗΠΑ απέκτησαν και χρησιμοποίησαν αυτό το όπλο, η δε ΕΣΣΔ το απέκτησε μόλις το 1949. Δημιουργήθηκε η λεγόμενη «πυρηνική ισορροπία», που για δεκαετίες λειτούργησε αποτρεπτικά στα σχέδια του ιμπεριαλισμού. Οι ιμπεριαλιστικές δυνάμεις, μέχρι το 1955, χρησιμοποίησαν τον ΟΗΕ στα επιθετικά τους σχέδια, π.χ. κατά της Λ.Δ. Κίνας και της Κορέας, ενώ επεδίωξαν να καταργήσουν και το δικαίωμα του βέτο που είχε η ΕΣΣΔ στο Σ.Α., απέρριπταν συστηματικά τις προτάσεις της ΕΣΣΔ που αφορούσαν τον αφοπλισμό.

Η σοβιετική ηγεσία καταδίκασε τις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις και ανέλυε ως εξής τις αποφάσεις του ΟΗΕ: «...μετατρεπόμενος σε εργαλείο επιθετικού πολέμου, ο ΟΗΕ παύει να είναι παγκόσμιος οργανισμός ισότιμων εθνών. Στην ουσία ο ΟΗΕ είναι τώρα όχι τόσο ένας παγκόσμιος οργανισμός, όσο ένας οργανισμός που δρα κατ' απαίτηση του Αμερικανού επιδρομέα και των συμμάχων του».

Χαρακτηριστικά, σε συνέντευξή εκείνης της περιόδου ο Στάλιν προσδιόριζε ως εξής το χαρακτήρα της πάλης για την ειρήνη: «Η ειρήνη θα διατηρηθεί και θα εδραιωθεί, αν οι λαοί πάρουν στα χέρια τους την υπόθεση της διαφύλαξης της ειρήνης και την υπερασπιστούν μέχρι τέλους. Ο πόλεμος μπορεί να γίνει αναπόφευκτος αν οι υποκινητές του πολέμου κατορθώσουν να τυλίξουν με το ψέμα τις λαϊκές μάζες, να τις εξαπατήσουν και να τις παρασύρουν σε νέο παγκόσμιο πόλεμο. Γι' αυτό η πλατιά εκστρατεία για τη διαφύλαξη της ειρήνης ως μέσο αποκάλυψης των εγκληματικών μηχανορραφιών των υποκινητών του πολέμου έχει τώρα πρωταρχική σημασία. Σε ό,τι αφορά τη Σοβιετική Ένωση, θα συνεχίσει να εφαρμόζει ακλόνητα και στο εξής την πολιτική αποσόβησης του πολέμου και διαφύλαξης της ειρήνης».

Η μεταπολεμική ανοικοδόμηση στην ΕΣΣΔ, η ισχυροποίησή της, σε συνδυασμό με την παρουσία και των άλλων σοσιαλιστικών κρατών, αποτέλεσαν ισχυρό παράγοντα που επέδρασε στο συσχετισμό δύναμης, κάτι που είχε αντανάκλαση και στον ΟΗΕ. Από το 1955 χάρη στην ύπαρξη της ΕΣΣΔ και των άλλων σοσιαλιστικών χωρών, καθώς και νέων χωρών-μελών από Αφρική και Ασία, ο ΟΗΕ πήρε μια σειρά σημαντικές, θετικές αποφάσεις σε βάρος των ιμπεριαλιστικών σχεδίων. Με την πίεση της ΕΣΣΔ εγκρίθηκαν μια σειρά Συμβάσεις και Συνθήκες, αποφάσεις για τον περιορισμό των εξοπλισμών, την απαγόρευση των πυρηνικών δοκιμών, ενάντια στο βιολογικό πόλεμο, για το διάστημα κ.α.

Θα ήταν παράληψη να μην αναφερθούμε και στο Σύμφωνο της Βαρσοβίας που συγκροτήθηκε το 1955, έξι ολόκληρα χρόνια μετά το ΝΑΤΟ, ως «Ένωση για την Ειρήνη και το Σοσιαλισμό», όπως έλεγε και το κεντρικό του σύνθημα. Στα 36 χρόνια της ύπαρξής του, μέχρι το 1991, το Σύμφωνο της Βαρσοβίας στάθηκε πραγματικό αντίβαρο στις επιθετικές επιδιώξεις των ιμπεριαλιστών, πραγματικός φρουρός της ειρήνης και του σοσιαλισμού, συμπαραστάτης των αγώνων των λαών. Απόδειξη γι' αυτό είναι, ότι στα 36 αυτά χρόνια το Σύμφωνο της Βαρσοβίας δε διεξήγαγε ούτε ένα πόλεμο, δεν πραγματοποίησε ούτε μία επίθεση ενάντια σε κάποια άλλη χώρα ή λαό.

Ειδικά όμως από τη δεκαετία του '60 και μετά υπερεκτιμήθηκε από τη σοβιετική ηγεσία ο διεθνής συσχετισμός. Στην υπερεκτίμηση αυτή συνέβαλαν τα πολλά επιτεύγματα του σοσιαλισμού, όπως ήταν η μεγάλη πρόοδος της ΕΣΣΔ στην επιστήμη και την τεχνολογία, η κατάκτηση του διαστήματος, οι διηπειρωτικοί

πύραυλοι και άλλα. Πρυτάνευσαν λαθεμένες αντιλήψεις περί «ειρηνικής συνύπαρξης και άμιλλας των δύο συστημάτων», υπερεκτιμήθηκε η δύναμη του σοσιαλιστικού συστήματος και υποτιμήθηκε η δυναμική στη ανασυγκρότηση του καπιταλισμού, με τις γνωστές βέβαια τραγικές εξελίξεις.

Σήμερα, που δεν υπάρχει το αντίβαρο της Σοβιετικής Ένωσης και του σοσιαλιστικού στρατοπέδου, οι λαοί είναι πολύ πιο ευάλωτοι απέναντι στους εκμεταλλευτές τους και τις διάφορες διακρατικές ενώσεις τους, NATO και Ε.Ε. Η ραγδαία ανάπτυξη νέων ιμπεριαλιστικών κέντρων στην Ασία, η διαμόρφωση νέων ισχυρών ιμπεριαλιστικών μπλοκ, όπως αυτό της Κίνας και της Ρωσίας, σε καμία περίπτωση δε θωρακίζουν τους λαούς και τους εργαζόμενους ενάντια στην εκμετάλλευση και τους πολέμους. Ο λεγόμενος «πολυπολικός κόσμος» δε φέρνει σε καμία περίπτωση την ειρήνη, τη φιλία και τη συνεργασία των λαών. Είναι ένας κόσμος παλιός και φθαρμένος, ένας κόσμος που σαπίζει. Το μόνο που κάνει είναι να δυναμώνει και να θωρακίζει τα μονοπώλια του ενός απέναντι στα μονοπώλια του άλλου μπλοκ ιμπεριαλιστικών χωρών και δυνάμεων.

Αναπόφευκτα ο αγώνας ενάντια στον ιμπεριαλισμό και τους πολέμους που γεννά βρίσκεται στα χέρια των λαών, πρωτίστως των εργατικών τάξεων και των άλλων εργαζόμενων λαϊκών στρωμάτων κάθε μιας χώρας. Στα χέρια των πολιτικών δυνάμεων που από τη στιγμή της γέννησής τους, πριν από ένα αιώνα, βρίσκονται στην πρώτη γραμμή αυτού του αγώνα.

Όσο γρηγορότερα δημιουργηθεί το πλατύ μέτωπο των δυνάμεων αυτών, τόσο μικρότερο τμήμα θα πληρώσουν οι λαοί μέχρι να κατακτήσουν έναν κόσμο ειρήνης και κοινωνικής δικαιοσύνης.

Νίκος Ζώκας

Μέλος του ΔΣ του Συλλόγου Εμείς που Σπουδάσαμε στο Σοσιαλισμό
Αντιπρόεδρος της ΕΕΔΥΕ